

SPASITELJI SVIJETA

Tragedija iz asirskobabilonskih vremena u četiri čina.

Napisao:

dr. Kosta Premužić.

ČIN ČETVRTI

Trg u Ninivama. Na povišenom mjestu u sredini stup sramote.

Prizor prvi.

Iti-Usati, Nakaru, Asirci, Asirke.

Nakaru: Mi hoćemo mir i zadovoljstvo! Mi ne ćemo više straha i stradavanja!

Asirac I: Sad nam prijeti još i propast.

Asirac II: Zbog jedne žene!

Nakaru: Nije zbog žene nego zbog nas, jer nismo dali bogovima zadovoljštinu. Trebalo joj je već odavna suditi.

Asirac I: Za to sam napisao kralju pismo u ime naroda.

Asirac II: Dobro nam je bilo, a mi smo se tužili na nj.

Asirka I: Pročitaj nam pismo! Ko zna dobro čitati?

Iti-Usati: Ja ću opet čitati. Držite mi pločice, da bolje vidim. (Asirac I izdiigne pločice i prisloni ih na čelo. Ostali posjedađu na tle i slušaju. Poslije čitanja ustaju. Narod se prikuplja.)

Iti-Usati: Kralju i gospodaru našem tvoji sluge iz grada Ninive. Zdrav bio naš kralj i naš gospodar! Neka nebo i Marduk izdašno blagoslove našeg kralja, našeg gospodara. Bog, koji je kralj među bogovima, prozvao je za asirsko prijestolje i kraljevsko ime našega kralja, našega gospodara. Samaš i Adads su odredili svojim brižnim pogledom pogodno vrijeme našem kralju i gospodaru za kraljevanje nad zemljama, dali su mu stalne dane, godine pravедnosti, teške kiše, obilne poplave, povoljne trgovačke cijene.

Glas: Nije tako! Sve je preskupo.

Glasovi: Tome nije kralj kriv. Čitaj dalje!

Iti-Usati: Bogovi su milosrdni, pred bogovima vlada strah, hramovi se prezasićuju bogatstvom. Veliki bogovi neba i zemlje su nas za vladanja našega kralja i gospodara nadarili svakim dobrom:

starci veselo poskakuju, mladi pjevaju. Plodovi su pokrili vočke.

Glas: Mi hoćemo da se tužimo, a ne da se hvalimo.

Asirac II.: Kralj zna, da ovo nije istina, ali pristojnost zahtijeva, da se ovako piše.

Iti-Usati: Žene i djevojke podcikuju predavajući se svojem zvanju. Prilaze muževima i daju život sinovima i kćerima. Stvaranje je blagoslovljeno. Ako naši grijesi odgovaraju smrti, daje nam život naš kralj i gospodar. Oslobodio si mnoge, koji su sjedili dugo vremena zatvoreni. Oživio si ponovno ljude, koji su ležali puno dana bolesni. Nasitio si gladne, utješio žalosne.

Glas: Nije baš tako.

Iti-Usati: Sada nam šalju Asur i Ištara vijesti, da se približavaju nesreće zbog Itanije, kćeri Apil-Ilia...

Glasovi: Tražimo sud.

Iti-Usati: ... i kaznu za vješticu. Ako ne bude kažnjena, oduzet će nam se zrak, ustaviti dah, ili će nas vodom potopiti, ognjem spaliti, kugom pomoriti. Ti si, kralju i gospodaru naš, ljubimac bogova. Tvoje veličanstvo se prostire na sve širine, visine i dubljine. Molimo te, spasi nas. Predaj Itaniju bogovima, da joj sude. Mi smo nevini, štujemo i slušamo bogove i tebe. Neka nam se oni smiluju i pošalju svoje blagoslove na nas.

Nakaru: Ne vjerujem, da će nam ovo pismo pomoći.

Glas: Pa tko bi nas onda mogao spasti?

Nakaru: Imamo mi pametnih i pobožnih ljudi.

Glas: Koga misliš?

Nakaru: Svećenik Nabu-Malik, nasljednik prijestolja Senaherib, a velike prijatelje među bogovima imaju Bizizana i Ilušu-Ibin.

Asirac II.: Pokušajmo s kraljem. Tko će nositi pismo u dvor?

Asirac I.: Ako ne pomogne kralj, molit ćemo druge, ili ćemo joj sami suditi.

Glasovi: To bi bilo najbolje. Idemo kralju.

Iti-Usati: Čekajte! Šta ćemo reći kralju? Tko je svjedok za Itanijine grijehe?

Nakaru: Ona hoće da pomrsi račune bogova.

Glasovi: Vještica je, preljubnica, bogohulka.

Nakaru: Nije dosta naklapati, nego treba kralju kazati ovako: Bogovi su razdijelili ljude u staleže. Asirskim građanima su dali junaštvo i bojnu sreću, asirskim svećenicima moć i znanje, asirskim velikašima bogatstvo i ugled, a tebi, kralju, su dali sve.

Itanija hoće, da sve ljude izravna i sve zakone promijeni, hoće, da ti budeš ravan robu, muž ženi, Asirci Babiloncima, Medijcima, Egipćanima, Židovima i drugim velikim narodima. Ona hoće, da ukine brak i uvede međusobnu ljubav.

Glasovi: Strašno, strašno! Stari zakoni su dobri. Ne trebamo promjena.

Asirka II.: Zar da moja robinja postane moja inoča i sestra?

Iti-Usati: To su ludorije. To ne može biti.

Glasovi: Idemo kralju, idemo kralju!

Prizor drugi.

Prijašnji i nagir-ekali.

Nagir-ekali: Poslao me naš kralj i gospodar, da vas umirim.**Glasovi:** Čujmo! Neka nagir-ekali govori.**Nagir-ekali:** Kralj je odredio, da se u svim hramovima prinesu žrtve za sreću i zadovoljstvo svijeta. Kralj vas poziva, da i vi žrtvujete. Osim toga je kralj odredio, da se za stare, nemoćne i siromašne asirske građane podignu državne žitnice, odgojišta za njihovu djecu, ukinuo je sve tjelesne kazne, koje izazivaju krv iz ljudskoga tijela, zabranio je kupovanje, izlaganje i darivanje djece. Zvanje ne mora više prelaziti od oca na sina, robovi se ne smiju više mučiti...**Nakaru:** To je nova vjera!**Glas:** Očarala ga Iltanija! Ne ćemo više da slušamo! To bi bio konac svijeta. Smrt Iltaniji!**Nagir-ekali:** Pazite, građani, šta radite!**Glasovi:** Tako se ne spasava svijet.**Nagir-ekali:** Ja ću kralju sve reći.**Glas:** Oduzi mu naše pismo.**Nagir-ekali:** Gdje je? Predat ću ga kralju.**Asirac I.:** Evo pisma (predaje pločice)**Glasovi:** Sve mu reci, sve! Mi ne ćemo da stradamo zbog Iltanije. Mi ne ćemo kojekakve laži, mi hoćemo istinu.**Asirka I.:** Hoće da bude kraljica!**Glas:** Sve bi žene htjele biti kraljice.**Asirka II.:** Šuti, nije istina.**Glasovi:** Smrt Iltaniji, ne trebamo kralja, mi ćemo joj suditi.**Nagir-ekali:** Pazite ljudi, šta radite! (Odlazi)**Glas:** Reci kralju, da ćemo joj mi suditi.**Drugi Glas:** Evo vode Iltaniju!**Prizor treći.**

Prijašnji, Iltanija, Asirac III., IV.

Asirac III.: Dovedi smo Iltaniju, da se brani.**Glasovi:** Vještica, preljubnica, bogohulka.**Asirac I.:** Zašto plačeš?**Iltanija:** (ponosno) Suzu sastavljaju tijelo i duša zajedno i šalju je u svijet, da traži pravdu i ljubav, ili da se tuži na bol i nesreću.**Iti-Usati:** Istina je. Sa suzom dolazi čovjek na svijet, sa suzom i odlazi s njega.**Iltanija:** Zašto me optužujete? Komu sam nešto skrivila?**Glas:** Preljubnica!**Iltanija:** Nisam. Neka dođe s kim sam sagriješila. (Stanka) Gdje je? Ko me je nazvao preljubnicom?**Glas:** Bogohulka!

Iltanija: Nisam. Boga priznajem i poštujem.

Glas: Vještica!

Iltanija: Nisam. Koga sam očarala? Ne znam čarati.

Glas: Kralja.

Iltanija: Nisam i ne ću biti kraljica osim silom.

Glas: Sada sve poriče. Boji se!

Iltanija: Bojim se samo Boga i nikoga više.

Glas: Tko je nagovorio kralja, da ukine tjelesne kazne?

Iltanija: Ne znam, ali mislim, da je poslušao Iti-Usatia.

Iti-Usati: Istina je, da sam to predložio kralju. Zar je to za nas zlo?

Glas: Ko je nagovorio kralja, da zabrani trgovinu s djecom?

Iltanija: Ja sam ga molila, jer su i djeca ljudi.

Asirac I.: Mi s djecom plaćamo dugove, a država ih treba za rat.

Nakaru: Mnogi su ljudi platili dugove s djecom svojih podanika.

Glas: Tko je nagovorio kralja, da otvori put svima do svih časti?

Iltanija: Mislim, da je to savjetovao Nakaru, ali se slažem s tim, jer su svi ljudi jednaki.

Glas: Jeste li je čuli. Zar su i robovi nama jednaki? Zar su žene jednake muževima?

Iltanija: Jesu. Svi smo jednaki.

Nakaru: Je li kralj jednak robu?

Iltanija: Pred Bogom i u sebi jest.

Glasovi: Satrt će nas bogovi! Na stup s njom! Uvrijedila je kralja. Vještica! (Neki je prihvaćaju i vežu na stup sramote) Sad smo je uhvatili! Rob je sjena muža, muž je sjena kralja, a kralj je ravan bogu, a ne robu. Tu je tvoje mjesto. Dosta smo nesretni i bijedni. Hoće da nas prevari.

Iltanija: Ja sam nevina.

Nakaru: Kralj će je spasiti.

Glas: Mi ćemo joj suditi.

Iltanija: Zar se u asirskoj državi vežu na stup sramote oni, koji istinu govore? Zar i prijatelji naroda?

Prizor četvrti.

Prijašnji i Bizizana.

Bizizana: Šta se tu događa? Ah, Iltanija na sramotnom stupu!

Nakaru: Rekla je, da su kralj i rob jednaki.

Bizizana: Čula sam već svašta, Iltanijo, o tebi. Vidi, što se događa nevjernim ženama.

Iltanija: Ja sam nevina.

Bizizana: Bolje ćeš proći, ako sve priznaš. Kralj se ne će zavaditi s narodom radi tebe. Vještica ne može biti asirska kraljica.

Iltanija: Budite svjedoci.

Glasovi: Čujmo, čujmo! Hoće da prizna.

Iltanija: Ja ne znam, šta me čeka. Zato ostavljam za slučaj, da me ubijete, cio svoj imetak maloj siroti Taram, koju sam neki dan kupila i oslobodila zajedno s njezinim roditeljima. Od prihoda mojega imetka neka dijeli mala Taram svake godine barem polovicu bijednim i siromašnim ljudima i neka se svaki dan moli Bogu-Istini za Njegovu ljubav. Budite svjedoci!

Glas: Svi smo bijedni i siromašni. Zašto nama ništa ne ostavljaš?

Bizizana: Barem kralju si mogla nešto ostaviti na uspomenu!

Prizor peti.

Prijašnji, Senaherib, Nabu-Malik i Ilušu-Ibin.

Senaherib: (Ilušu-Ibinu) Žao mi je turtana. Bio je pošten čovjek i izvrstan vojskovođa.

Nabu-Malik: Sigurno je smetao bogovima, kad su odredili da umre u najboljim godinama svojega života.

Iltanija: Nije smetao bogovima, nego vama. Umro je od suza božice Labartu (Senaherib, Ilušu-Ibin i Nabu-Malik se zgladaju)

Senaherib: Šta si rekla?

Iltanija: Od suza božice Labartu. Ima ih još i za sukala.

Nabu-Malik: Hoće da nekoga potvori za smrt turtana. Ovo je velika vještica.

Iltanija: Nijesam ja vještica, ali znam vaše namjere. Što sam rekla, istina je, a istina će vas gristi, dok ste živi.

Bizizana: (Prilazi iz naroda k njima, a oni je opaze) Što se dogodilo? (Narod prijeti Iltaniji)

Senaherib: Čini mi se, da nas ismjeheva.

Iltanija: Jer hoćete biti spasitelji svijeta.

Nakaru: I hoće, ako bude potrebno.

Ilušu-Ibin: (Prilazi Bizizani) Neka ti je sklona božica Ištara, neka te čuva i brani kao svoju sestru!

Nabu-Malik: (Prilazi također) Neka ti stvorac Marduk, bog proljeća bude vječni pratilac i zaštitnik! Neka te jutarnja zvijezda svojom rosom, koja uzdiže ljepotu žena, svaki dan pospe!

Nakaru: (Senaheribu i drugovima) Mi znamo, da je ljudsko društvo sitni tarac, preko kojega prelaze tereti sudbine. Molimo vas, da nam pomognete ublažiti sudbinu i da nam olakšate terete. Mi se bojimo velikih nesreća zbog Iltanije.

Iltanija: Ne bojte se zla zbog mene, nego zbog sebe. Ja želim narodu mir, blagostanje i napredak. Vi se pak brinete samo za sebe, a vaša nedjela pokrivete plaštem, na koji su utisnute riječi: sreća i spasenje naroda.

Glasovi: Kako? Zašto?

Nakaru: Sa stupa sramote nas još nije nitko prekoravao. Iltanijo, šuti, bolje ćeš proći!

Iltanija: Dok bude u meni i daha, propovijedat ću Istinu.

Ilušu-Ibin: Ne dajte joj govoriti!

Iltanija: Ne govorim radi vas, nego radi Boga, radi Istine i radi naroda.

Glasovi: Neka govori, da čujemo, šta hoće. Govori, govori!

Iltanija: Vi hoćete sreću, blagostanje i napredak čovječanstva. Mislite, da je vaš um dosta velik i jak, da to može provesti. Zato slijedite svećenike mrtvih bogova, koje su oni stvorili, jer ljudski um ne može živoga Boga stvoriti. Zato dajete često ludacima ime učenjaka, siledžijama ime prosvjetitelja. Cijenite grješnike, koji su obukli na sebe bijelu haljinu čistog svećenika. Bogoslužje ste pretvorili u službu vlastitoj kesi i tjelesnim zabavama, a zlatu i lihvi ste podigli velebne hramove. Bludnost ste prozvali umjetnošću, a za tamnjan bogu trgovine otimate sirotinji zaslužbu. Cijeli svijet ste pretvorili u Ištarin vrt. Kao bogovi u staroj priči sakupljate se na paranje tijela pramajke svega Tijamate. Čovjek cijedi čovjeka kao grozd i pušta, da njegov životni sok vrije, dok ne izgubi svu životnu slast i dok se ne pretvori u otrov. Ko je u tom poslu spretniji, dobiva više časti i vlasti. Od škola ste načinili zdrijela pogubnih zmajeva. Mnoge krive i zle nauke su oštri zubi u zmajskim raljama, koje punite dušama nevine djece. I vaše sudstvo je slično pokvarenom svjetioniku, a njegovi čuvari se boje i najmanjih valova. Svoje oko i uho ste priučili, da vide i čuju samo ono, što vi želite. Na vapaje čitavih naroda ostajete gluhi, a na tuđu krv se ne obazirete. Dok budete ovako radili, ne će biti ni mira ni zadovoljstva.

Senaherib: A kako bi ti htjela da se radi?

Iltanija: Bez Istine nema napretka, Istina mora biti živi, a ne mrtvi bog.

Prizor šesti.

Prijašnji i vojnici.

Prvi vojnik: Po nalogu našega kralja i gospodara došli smo čuvati Iltaniju. Naš kralj i gospodar poručuje tebi, Iltanijo, da ništa ne govoriš, dok on ne dođe, da ti sudi (postavljaju se oko Iltanije).

Bizizana: (zove svojeg roba na stranu) Jesi li pripravan, da izvedeš ono, što smo se dogovorili, kad dođe kralj?

Rob: Jesam.

Bizizana: Dobit ćeš veliku nagradu. Šta želiš?

Rob: Smijem li sve željeti?

Bizizana: Smiješ.

Rob: Želim, da te smijem ljubiti.

Bizizana: Ako ti uspije naš pothvat, ljubi me, kolikogod hoćeš. (Vraća se k Senaheribu)

Senaherib: Kakova je to ogrlica na tvom vratu?

Bizizana: (Pokazuje ogrlicu Senaheribu, Nabu-Maliku i Ilušu-Ibinu) Zar nije lijepa?

Nabu-Malik: Krasna je i neobična.

Ilušu-Ibin: Nisam nikada vidio takove ogrlice! Kakovo je to kamenje?

Bizizana: (se smije) To su zubi one Arapke, koja se je tako svadjela neki dan Senaheribu. Dala sam joj povaditi sve zube i načiniti od njih ogrlicu.

Ilušu-Ibin: Sad mi možeš vratiti Arapku.

Bizizana: Ne mogu. Bacila se s krova u dvorište i sva se je razmrskala.

Nabu-Malik: Djevojka je zaista kao planinska jela, koja se diže u vis, dok u nju grom ne udari.

Ilušu-Ibin: Nije šteta za jednu djevojku.

Glas: Kralj dolazi!

Senaherib: (Bizizani) Je li sve pripravno?

Bizizana: Jest.

UREDNIŠTVO „ŽIVOTA“
ZAGREB 1/147

Prizor sedmi.

Prijašnji i kralj s pratnjom. Pozdrav.

Šarukin: Tko te je, Iltanijo, osudio na stup?

Iltanija: Narod me svezao bez suda. Molim te, kralju i gospodaru naš, sudi mi ti.

Šarukin: Odvežite je. (Vojnici je odvežu) Šta si skrivila?

Iltanija: Nevina sam.

Šarukin: Šta je skrivila Iltanija? (Stanka) Tko ima razloga, da optuži Iltaniju? (Šutnja) Tko je pisao pismo ispred naroda i tražio, da se Iltanija osudi na smrt?

Asirac L: (Pada nice) Ja sam ga pisao.

Šarukin: Tko si ti?

Asirac L: Ja sam Agaman, sin Emil-mirze, skladištar trgovca Ilušu-Ibina.

Šarukin: Tko te je nagovorio da pišeš?

Asirac L: Nakaru, prijatelj mojega gospodara.

Šarukin: Je li Nakaru ovdje?

Nakaru: (Pada nice) Evo me, kralju i gospodaru moj!

Šarukin: Zašto si zahtijevao od ovoga čovjeka, da piše ono pismo?

Nakaru: Hitio sam, kralju i gospodaru moj, da te upozorim na govorkanja u narodu. U jednu ruku sam se bojao, da narod ne strada, a u drugu znam, da ne ćeš nikoga krivo suditi. Prije osude ispitat ćeš, je li Iltanija vještica ili nije. Ti si pravedan.

Šarukin: Ti, Ilušu-Ibin, Nabu-Malik i neki drugi pobunili ste narod.

Ilušu-Ibin: (Pada nice) Oprosti, kralju i gospodaru naš, mi nijesmo htjeli narod pobuniti. Sam se je pobunio.

Iltanija: Oprosti im, kralju i gospodaru naš!

Šarukin: (Iltaniji) I ti si se prestrašila njihovih kleveta. Zašto me nisi poslušala?

Iltanija: Rekla sam ti svoje razloge.

Šarukin: Sve ću krivce kazniti.

Iltanija: Narod je zaveden. Narod nije kriv. Rekli su mu razne neistine. Oprosti im i ti, kralju i gospodaru naš. Budi milostiv. Sjeti se Vječne Ljubavi, koja toliko prašta!

Šarukin: Jesi li čuo, narode, ovu ženu? Kad sam išao ovamo, mislio sam, da ćete dokazivati njezinu krivnju. Nadao sam se, da ćete vi moliti, da oprostim njoj, a sad ona moli, da ja vama oprostim. Iltanijo, siđi sa stupa sramote. Tvoje mjesto je kraj mene, a ne tamo. (Iltanija prilazi kralju)

Senaherib: Kralju i oče moj, ispitaj druge njezine krivice!

Glas: Ona je preljubnica.

Šarukin: Tko to može posvjedočiti?

Nakaru: Sama se izdala. Kako bi inače mogla tvrditi, da na svijetu nema ljubavi i vjernosti, ako je bila vjerna svome mužu.

Iltanija: Istina je, što sam rekla. Mi imamo samo različite pojmove o ljubavi. Vi mislite na ljubav između muža i žene, a ja na ljubav, koju bi ljudi morali gojiti prema Bogu, kralju, roditeljima i uopće svima ljudima. Takova ljubav se danas rijetko nađe i ima je tako malo, kao da je i nema. Gdje pak nje nema, ne može biti ni vjernosti. Zar se ljudi danas ne klanjaju često baš onome, kojega žele uništiti? Zar mu ne laskaju, dok ga ne prevare?

Senaherib: To nije istina. Mi se klanjamo našem kralju, jer ga ljubimo. Je li tako, narode?

Glasovi: Jest, tako je.

Šarukin: Iltanija ima pravo. Ja sve znam. Ja sam kralj.

Rob: I ja sam kralj.

Šarukin: Ko je to rekao?

Rob: Iltanija prije nego si došao. Rekla je, da su kralj i rob jednaki. Je li istina, narode?

Glasovi: Jest, jest. Istina je.

Iltanija: Istina je, da sam o tom govorila, ali ne onako, kako Bizizanin rob prikazuje. Rekla sam, da su svi ljudi pred Istinom jednaki: i kralj i rob i muž i žena.

Šarukin: Ne dolikuje kralju, da govori s robom. Iltaniji vjerujem. Tko ima dakle još štogod proti Iltaniji, neka stupi napred.

Bizizana: (stupa napred, iza nje rob). Bizizana pada nice, a rob se zatrči i udari kralja nožem u prsa):

Rob: Bogove si prezreo, zato te ubija rob!

Iltanija: (prihvaća kralja u naručaj) Jao, urota, Istina...

Rob: Evo i tebi malo naše istine (udari je nožem. Oboje padaju. Nastaje komešanje).

Bizizana: Nisu se nadali ovom zagrljaju!

Šarukin: Djeco, šta radite? Zar je takovo asirsko kraljevstvo?

Bizizana: (popela se na stup) Spasavamo svijet od Iltanijine Istine.

Šarukin: Ja umirem. Senaherib neka bude kralj. Senaheribe, sine moj, vratit će ti, što si meni učinio. (Umire)

Iltanija: I ja umirem. Neka bude sretan ljudski rod! (Umire).

K O N A C.